

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دکتر علی شریعتی

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه آموزشی جغرافیا

گرایش برنامه ریزی شهری

بررسی و ارزیابی شاخص‌های شهرگرایی جدید در شهر مشهد

استاد راهنما:

دکتر عزت اله مافی

استاد مشاور:

دکتر محمد اجزاء شکوهی

نگارش:

میرمعظم ابراهیمی قوزلو

تاریخ تدوین

مرداد ماه ۱۳۹۰

سورة

تعهدنامه

اینجانب میرمعظم ابراهیمی قوزلو دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده پایان‌نامه بررسی و ارزیابی شاخص‌های شهرگرایی جدید در شهر مشهد تحت راهنمایی دکتر عزت‌اله مافی متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این پایان‌نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در پایان‌نامه تا کنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ‌گونه مدرک یا امتیازی در هیچ‌جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام "دانشگاه فردوسی مشهد" و یا "Ferdowsi University of Mashhad" به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان‌نامه تاثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه در مواردی که موجود زنده (یا بافت‌های آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان‌نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

کلیه حقوق این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم‌افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.

استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان‌نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

این اثر تقدیم می‌شود به:

پدر و مادر عزیزم که با تمام احساس و عشق زندگی را به من هدیه کردند.

و

همسر عزیزم که با وجودش زندگی من را متحول کرد.

بویازی سونولور:

عزیز آنام و آتام؛ اونلار بوتون دوغو و سئوگی لری له یاشایشی منه سوندولار.

هابئله

سئوملی حایات یولداشیما؛ او گوزل ووجودویلا منیم یاشایشیمی ده ییشدیردی.

سپاسگزاری

سپاس خداوندی را که علم را مایه دانایی و سربلندی انسان قرار داد و عنایت فرمود تا ما نیز از

آن، به میزان درک خویش بهره مند شویم. در این راه لازم است تا سپاسگزای کنم از:

✓ استاد عزیزم جناب آقای دکتر عزت اله مافی، که زحمت راهنمایی این پایان نامه را برعهده داشته‌اند.

✓ استاد عزیزم جناب آقای دکتر محمد اجزاء شکوهی که مشاوره این پایان نامه را برعهده داشتند.

✓ سایر اساتید گروه جغرافیای دانشگاه فردوسی مشهد که ما را از راهنمایی‌های خویش بهره‌مند ساختند.

✓ تمامی معملین عزیزی که در مدارس ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان و اساتید گرانقدر دانشگاه مازندان که زحمت آموزش ما را در زمان‌های مختلف بردوش داشتند.

✓ شرکت مهندسان مشاور فرهاد که اطلاعات مکان مرجع شهر مشهد را در اختیار اینجانب قرار دادند.

✓ سازمان ترافیک و حمل و نقل مشهد که اطلاعات مورد نیاز را در اختیار اینجانب قرار دادند.

و در نهایت از:

✓ همسر عزیزم که با تلاشی خستگی ناپذیر، کمک حال من بودند و صبورانه کاستی‌های زندگی را تحمل کردند.

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

فرم چکیده پایان‌نامه به زبان فارسی

مدیریت تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی دانشجو: ابراهیمی قوزلو
نام: میرمعظم
استاد(ان) راهنما: دکتر عزت‌اله مافی
استاد(ان) مشاور: دکتر محمد اجزا شکوهی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی رشته‌ی: جغرافیا گرایش: برنامه ریزی شهری مقطع: کارشناسی ارشد
تاریخ دفاع: ۱۳۹۰/۵/۸
تعداد صفحات ۱۵۸
عنوان پایان‌نامه: بررسی ارزیابی شاخص‌های شهرگرایی جدید در شهر مشهد
کلید واژه‌ها: شهرگرایی جدید، کیفیت زندگی، مشهد، پست مدرنیسم

چکیده:

این تحقیق بر آنست تا وضعیت شهر مشهد را به لحاظ شاخص‌های نگرش شهرگرایی جدید مورد بررسی قرار دهد. برای انجام این امر، مبانی نظری مربوط به انواع نگرش‌های تاثیرگذار بر برنامه‌ریزی و فضاهای شهری و معیارهای مورد توجه در نگرش شهرگرایی جدید مورد بررسی قرار گرفت. وضعیت شهر مشهد با استفاده از لایه‌های سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد بررسی قرار گرفت و مطالعات نشان داد که اکثر فضاهای جغرافیایی شهر مشهد زیر پوشش ایستگاه‌های اتوبوس قرار دارند، اختلاط کاربری-های تجاری و سایر کاربری‌ها در حد بالایی قرار دارد، تنوع تعداد طبقات و ارتفاع متفاوت ساختمان‌ها بالاست و همچنین سیستم حمل و نقل عمومی به خاطر عدم راه اندازی قطار شهری، کیفیت پایین سفرهای با اتوبوس، محدودیت در مسیرهای ویژه اتوبوس، دوچرخه و کیفیت پایین پیاده‌روها با مسائل عمده‌ای روبروست. همچنین مشخص شد که به غیر از مشکلات ذکر شده مشکلات دیگری نیز در ارتباط با تمرکز پهنه‌های فقر، بورس بازی زمین و... در شهر مشهد وجود دارد. نتیجه گیری حاصل از تحقیق حاضر نشان می‌دهد که قسمتی از مسائل و مشکلات شهری کلانشهر مشهد را می‌توان با معیارهای نگرش شهرگرایی جدید حل کرد، اما پاسخگویی به تمام مشکلات، نیازمند نگرشی وسیع‌تر و دیدی عمیق‌تر است.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق.....	۱۵
۱-۱- تعریف مسأله:.....	۱۶
۲-۱- سؤالات تحقیق:.....	۱۹
۳-۱- سابقه تحقیق (منابع مرتبط یا مشابه با موضوع).....	۱۹
۴-۱- ضرورت انجام تحقیق.....	۲۱
۵-۱- فرضیات تحقیق.....	۲۱
۶-۱- اهداف تحقیق.....	۲۱
۷-۱- روش انجام تحقیق.....	۲۲
۸-۱- روش گردآوری اطلاعات.....	۲۲
۹-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....	۲۲
۱۰-۱- مشکلات تحقیق.....	۲۳
فصل دوم: مبانی نظری تحقیق.....	۲۴
مقدمه.....	۲۵
۱-۲- ویژگی ها و نوع نگرش برنامه ریزی در جنبش مدرنیسم.....	۲۶
۱-۱-۲- مفهوم مدرن، مدرنیته، مدرنیسم و مدرنیزاسیون.....	۲۶
۲-۱-۲- ویژگی های دوران مدرنیسم.....	۲۸
۳-۱-۲- برنامه ریزی شهری در دوران مدرنیسم.....	۳۶
۲-۲- ویژگی ها و نوع نگرش برنامه ریزی در جنبش پست مدرنیسم.....	۴۱

۴۱	۱-۲-۲. پست مدرن / پسا مدرن
۴۷	۲-۲-۲. برنامه‌ریزی شهری در دوران پست مدرنیسم
۴۹	الف- بازنگری در مفهوم و تعریف شهرسازی (بعد شناخت شناسی)
۴۹	ب- بازنگری در اهداف و وظایف شهرسازی (بعد محتوایی)
۵۰	پ- بازنگری در روش‌ها و فنون اجرایی شهرسازی (بعد رویه‌ای)
۵۲	۳-۲-۲. جین جیکوب و نقد برنامه‌ریزی مدرن
۵۵	۴-۲-۲. جغرافیای پست مدرنیسم
۵۶	۵-۲-۲. جغرافیا و روند تغییرات در روابط بین انسان و محیط
۵۹	۳-۲. تعریف مفاهیم مرتبط با نگرش شهرگرایی جدید
۵۹	۱-۳-۲. سکونتگاه شهری Urban Settlement
۶۳	۲-۳-۲. شهرگرایی Urbanism
۶۶	۳-۳-۲. شهرنشینی Urbanisation
۶۷	۴-۳-۲. ضدشهرگرایی disurbanism
۶۸	۵-۳-۲. شهرگرایی جدید New Urbanism
۷۵	۶-۳-۲. انجمن شهرگرایی جدید
۷۷	۷-۳-۲. منشور شهرگرایی جدید
۷۸	۸-۳-۲. فواید شهرگرایی جدید Benefits of new urbanism
۷۸	• فواید شهرگرایی جدید در تجارت Benefits of businesses
۷۹	• فواید شهرگرایی جدید برای توسعه‌دهندگان Benefits of developers
۷۹	• فواید شهرگرایی جدید برای شهرداری‌ها Benefits of municipalities
۸۰	۹-۳-۲. راه‌های انجام شهرگرایی جدید Ways of implement new urbanism
۸۰	۱۰-۳-۲. موانع برای چیره شدن Obstacles to overcome
۸۱	۱۱-۳-۲. رشد هوشمند Smart Growth
۸۱	۱۲-۳-۲. کاربری مختلط mixed use
۸۲	۱۳-۳-۲. کیفیت زندگی Quality of life

۸۵ دیدگاه نظری پایان‌نامه
۸۷ فصل سوم: روش شناسی و مدل تحلیل اطلاعات
۸۸ مقدمه
۸۹ ۱-۳ مدل تحلیلی طرح
۹۴ ۲-۳ تعیین شاخص‌ها و پارامترهای نگرش شهرگرایی جدید
۹۴ ۱-۲-۳ اصول بیست و هفت گانه شهرگرایی جدید
۹۴ • منطقه: کلانشهر، شهر و شهرک
۹۶ • محله، ناحیه و محور شهری
۹۹ • بلوک، خیابان و ساختمان
۱۰۳ ۲-۲-۲ اصول و شاخص‌های شهرگرایی جدید براساس داده‌های سایت NU
۱۰۳ • قابلیت پیاده روی "walkability"
۱۰۳ • ارتباط "connectivity"
۱۰۳ • اختلاط کاربری و تنوع "mixed-use & diversity"
۱۰۳ • گوناگونی مسکن "mixed-used"
۱۰۴ • کیفیت معماری و طراحی شهری "quality architecture & urban design"
۱۰۴ • ساختار واحدهای همسایگی سنتی "traditional neighborhood structure"
۱۰۴ • تراکم افزایشی "increased density"
۱۰۴ • حمل و نقل هوشمند "smart transportation"
۱۰۵ • پایداری "sustainability"
۱۰۵ • کیفیت زندگی "quality of life"
۱۰۶ ۳-۳ جمع‌بندی و انتخاب شاخص‌های مورد بررسی در پایان‌نامه حاضر

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق.....	۱۰۷
مقدمه.....	۱۰۸
۱-۴. ویژگی‌های عمومی شهر مشهد.....	۱۰۸
۱-۱-۴. موقعیت کلی کلانشهر مشهد.....	۱۰۸
۱-۱-۴. خصوصیات جمعیتی و توسعه تاریخی.....	۱۰۸
جدول ۱-۴ مشخصات عمومی کلانشهر مشهد.....	۱۰۹
۲-۴. ویژگی‌های کالبدی - فضایی شهر مشهد.....	۱۱۲
۱-۲-۴. فاصله تا ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی (اتوبوس و قطار شهری).....	۱۱۲
۲-۲-۴. پراکندگی و تنوع تعداد طبقات ساختمان در شهر مشهد.....	۱۱۸
۳-۲-۴. نحوه پراکندگی کاربری تجاری و اختلاط کاربری تجاری با مسکونی.....	۱۲۳
۴-۲-۴. نحوه پراکندگی فضایی ساختمان‌های غیرمسکونی و مراکز اشتغال.....	۱۲۶
۵-۲-۴. مسیرهای ویژه حمل و نقل در شهر مشهد.....	۱۲۹
۶-۲-۴. کیفیت ارتباطات (کوچه‌های بن باز و بن بست).....	۱۳۲
۷-۲-۴. انطباق معابر با اقلیم منطقه.....	۱۳۷
۳-۴. تلفیق شاخص‌های مورد بررسی.....	۱۳۸
۱-۳-۴. امتیاز دهی اولیه.....	۱۳۹
جدول ۵-۴. امتیاز دهی شاخص‌های مورد مطالعه.....	۱۳۹
۲-۳-۴. امتیاز دهی براساس AHP.....	۱۳۹
۴-۴. نتیجه گیری.....	۱۴۰
فصل پنجم: نتیجه گیری و آزمون فرضیات.....	۱۴۲
۱-۵. نتیجه گیری از فصول مختلف.....	۱۴۳
۲-۵. استنتاج از یافته‌های پژوهش.....	۱۴۶
۳-۵. آزمون فرضیات پژوهش.....	۱۴۸
۱-۳-۵. آزمون فرضیه شماره یک.....	۱۴۸

- ۱۴۹.....آزمون فضیه شماره دو ۲-۳-۵
- ۱۵۰.....راهکارهای پیشنهادی پژوهش ۴-۵
- ۱۵۳.....منابع و ماخذ
- ۱۵۳.....منابع فارسی
- ۱۵۶.....منابع انگلیسی

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- معنای مفاهیم مدرن، مدرنیته، مدرنیسم و مدرنیزاسیون.....	۲۸
جدول ۲-۲- ویژگی‌های عصر مدرنیت.....	۳۰
جدول ۳-۲- عمده‌ترین ویژگی‌های جامعه سنتی و مدرن.....	۳۱
جدول ۴-۲- مبانی نظری شهرسازی مدرن.....	۳۸
جدول ۵-۲- ویژگی‌های برنامه‌ریزی جامع - عقلانی.....	۴۰
جدول ۶-۲- ویژگی‌های اصلی الگوی طرح‌های جامع و تفصیلی.....	۴۰
جدول ۷-۲- ویژگی‌های عمده عصر پسامدرن.....	۴۷
جدول ۸-۲- ویژگی‌های پارادایم برنامه‌ریزی راهبردی.....	۵۲
جدول ۹-۲- ویژگی‌های الگوهای عملی طرح‌های راهبردی توسعه شهری.....	۵۲
جدول ۱-۳- ده (۱۰) مشکل عمده شهر مشهد.....	۹۰
جدول ۲-۳- مفاهیم و مصادیق استخراج شده برای نگرش شهرگرایی جدید.....	۹۲
جدول ۳-۳- شاخصهای عمده فضایی - کالبدی استخراج شده از اصول شهرگرایی جدید.....	۱۰۲
جدول ۲-۴- جمعیت، مساحت و تراکم جمعیتی کلانشهر مشهد در دوره ۱۲۷۰ تا ۱۳۸۵.....	۱۱۰
جدول ۳-۴- پوشش ایستگاه‌های اتوبوس در سطح شهر مشهد.....	۱۱۲
جدول ۴-۴- پراکندگی و تنوع تعداد طبقات ساختمان در شهر مشهد.....	۱۱۸
جدول ۶-۴- مقایسه دودویی شاخص‌ها با استفاده از روش AHP.....	۱۴۰
جدول شماره ۵-۱: امتیاز نهایی نحوه انطباق شاخص‌ها با نگرش شهرگرایی جدید.....	۱۴۶

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۱-۲- ویزگی‌های جغرافیای انسانی مدرن و پست مدرن.....	۵۵
نمودار ۱-۳- فرایند انجام مطالعات پایان‌نامه	۸۹
نمودار ۲-۳- فرایند به دست آوردن معیارها و شاخص‌سازی.....	۹۱
نمودار ۳-۳- مدل تحلیلی تحقیق.....	۹۳
لوح ۱-۳- شاخصهای منتخب نگرش شهرگرایی جدید برای سنجش وضعیت فضایی - کالبدی کلانشهر مشهد.....	۱۰۶
نمودار ۱-۴- جهت‌گیری بهینه معابر در مشهد.....	۱۳۷
نمودار ۲-۴- اولویت جهت‌گیری معابر در شهر مشهد.....	۱۳۷

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نقشه ۴-۱- مراحل توسعه تاریخی شهر مشهد	۱۱۱
نقشه ۴-۲- ایستگاه‌های اتوبوس و قطار شهری در شهر مشهد	۱۱۳
نقشه ۴-۳- نحوه دسترسی به ایستگاه‌های اتوبوس در شهر مشهد	۱۱۴
نقشه ۴-۴- پهنه‌بندی دسترسی به حمل و نقل عمومی در شهر مشهد	۱۱۷
نقشه ۴-۵- تعداد طبقات ساختمان در شهر مشهد	۱۲۰
نقشه ۴-۶- ارتفاع ساختمان‌ها در شهر مشهد	۱۲۱
نقشه ۴-۷- ارتفاع ساختمان و دسترسی به ایستگاه‌های اتوبوس در شهر مشهد	۱۲۲
نقشه ۴-۸- نحوه پراکندگی فضایی ساختمان‌های تجاری در شهر مشهد	۱۲۴
نقشه ۴-۹- نحوه پراکندگی ساختمان‌های تجاری و دسترسی به ایستگاه‌های اتوبوس	۱۲۵
نقشه ۴-۱۰- نحوه پراکندگی فضایی ساختمان‌های غیرمسکونی در شهر مشهد	۱۲۷
نقشه ۴-۱۱- نحوه پراکندگی مراکز اشتغال و نحوه دسترسی به حمل و نقل عمومی	۱۲۸
نقشه ۴-۱۲- مسیرهای ویژه دوچرخه پیشنهادی	۱۲۹
نقشه ۴-۱۳- شبکه اتوبوسرانی سریع BRT پیشنهادی برای شهر مشهد	۱۳۰
نقشه ۴-۱۴- مطالعات ایمن سازی و مکان‌یابی گذرگاه‌های عابر پیاده	۱۳۱
نقشه ۴-۱۵- نحوه ارتباط بین کاربری‌ها و کوچه‌های بن بست	۱۳۳
نقشه ۴-۱۶- نحوه ارتباط بین کاربری‌ها و کوچه‌های بن بست	۱۳۴
نقشه ۴-۱۷- نحوه ارتباط بین کاربری‌ها و کوچه‌های بن بست	۱۳۵
نقشه ۴-۱۸- نحوه ارتباط بین کاربری‌ها و کوچه‌های بن بست	۱۳۶
نقشه ۴-۱۹- وضعیت معابر شهر مشهد به لحاظ انطباق با اقلیم منطقه	۱۳۸

فصل اول

کلیات تحقیق

۱ ۴ - تعریف مسأله:

"مطالعه زمین به منزله زیستگاه انسان" اولین تعریف از جغرافیاست که ۲۳۰۰ سال پیش توسط اراتوستن ارائه شده است (پوراحمد، ۱۳۸۸: ۱۷). در عصر حاضر، شهرها با پذیرش اکثریت جمعیت جهان، بعنوان مهمترین زیستگاه بشر محسوب می‌شوند. در این زیستگاه‌ها و سکونتگاه‌ها ارائه کیفیت زندگی متناسب با نیازهای شهروندان و شرایط حاکم بر جامعه به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی مستلزم شناخت شاخص‌ها و معیارها براساس پارادایم غالب و تامین نیازمندی‌ها در چارچوب آن است.

پارادایم‌ها به علت خصیصه نسبی بودن براساس تغییر شرایط، پیشرفت علم و تکنولوژی و... در طول زمان تغییر می‌کنند. به تبعیت از این گزاره، پارادایم‌های غالب در موضوع شهر و برنامه‌ریزی شهری در دهه‌های اخیر تغییر کرده‌اند. بدیهی است که گذر از دوره مدرنیته به پست مدرن در این تغییرات نقش عمده‌ای داشته‌است.

چهار عامل صنعتی و تکنولوژیکی (انقلاب صنعتی و آثار و نتایج آن)، اقتصادی (اندیشه‌های جان ماینارد کینز)، مذهبی - اعتقادی (دکترین پروتستانیسم) و بالاخره نیاز به بازسازی پس از دو جنگ جهانی عواملی بودند که اساس فکری تجدد را بنیان نهادند (بحرینی، ۱۳۸۵: ۱۵).

اصول شهرسازی مدرن در اوج بالندگی اندیشه‌های مدرنیته در سال‌های میان دو جنگ جهانی، در اروپا و آمریکا شکل گرفت که بر خردگرایی علمی و کارکردگرایی رایج آن دوران استوار بود. این اصول ابتدا در نخستین بیانیه کنگره بین‌المللی معماری مدرن (۱۹۲۸) با تاکید بر کارکردگرایی و استفاده منطقی از زمین و بناها مطرح شد و سپس در منشور آتن (۱۹۳۳) به کمک کسانی مثل لوکوربوزیه و گیدئن صورتی کامل‌تر و مدون‌تر پیدا کرد (مهدیزاده، ۱۳۸۵).

نتیجه عملی نگرش مدرنیسم به شهر و شهروندان تهیه و اجرای طرح‌های جامع - تفصیلی است که به شیوه‌ای کارکردگرایانه و یکسان تمام حیات شهر را به عنوان مجموعه‌ای از افراد و فعالیت‌ها تعریف می‌کند، که می‌باید نوع و میزان و مکان آنها را تعیین کرد. از این دیدگاه وظیفه شهرسازی و طرح‌های توسعه شهری اینست که به شیوه‌ای منطقی و آمرانه، با برآورد نیازهای "متوسط" یا "حداقل" هر فرد به زمین (سرانه) و محاسبه آن بر اساس پیش‌بینی رشد جمعیت سرنوشت تمام شهر و شهروندان را رقم زند (مهدیزاده، ۱۳۸۵).

دیدگاه مدرنیسم از دهه ۱۹۷۰ میلادی، بواسطه آشکار شدن نقاط ضعف نگرش مدرنیسم و مسائل طرح‌های جامع - تفصیلی شهری همچون ایستایی طرح‌ها، تاکید بیش از اندازه بر کمیت، بی هویتی، سلطه اتومبیل و... تضعیف شد و نگرش‌ها و پارادایم‌های جدید شکل گرفتند.

پارادایم شهرگرایی جدید **New Urbanism** برآمده از دوره پست‌مدرن است و دیدگاه‌های متفاوتی را در مباحث و موضوعات شهری نسبت به دوره مدرنیته ارائه می‌دهد. دایره‌المعارف شهر، شهرگرایی جدید را "پارادایم غالب طراحی پست مدرنیسم برای حومه‌های آمریکایی" تعریف کرده است (Caves, 2005; 332). همچنین فرهنگ شهرگرایی، شهرگرایی جدید را "نگرشی به برنامه ریزی و طراحی شهری که بوسیله انجمن شهرگرایی جدید و انجمن شهرگرایی اروپا با تاکید بر خصوصیات فیزیکی واحدهای همسایگی و رشد هوشمند طرفداری می‌شود" تعریف کرده است (Cowan, 2005; 264).

در سال ۱۹۹۳ انجمن شهرگرایی جدید (CNU - Congress for New Urbanism) بوسیله گروهی از معماران که متعهد به خلق ساختمان‌ها، واحدهای همسایگی و مناطق با کیفیت بالای زندگی برای تمام ساکنین و حفاظت از محیط طبیعی بودند، تاسیس شد. نوشهرگراها بواسطه طراحی مجدد مناطق، واحدهای همسایگی و ساختمان‌ها، بیش از مروجین پراکندگی شهری به دوباره سازی جوامع و بهبود کیفیت زندگی تعهد دارند. شهرگرایی جدید بعنوان مهمترین جنبش غالب در برنامه‌ریزی شهری و معماری در قرن اخیر ظاهر شد (Song, 2003). منشور شهرگرایی جدید در چهارمین همایش اعضای انجمن شهرگرایی جدید در سال ۱۹۹۶ تدوین شده است (ر.ک ارندت، ۱۳۸۷: ۳).

نگرش شهرگرایی جدید از الگوهای توسعه خاصی حمایت می‌کند. دو نظام عمده نگرش شهرگرایی جدید، نظام توسعه براساس واحدهای همسایگی یا بلوک Traditional Neighborhood Development (TND) و نظام توسعه حمل و نقل محور Transit Oriented Development (TOD) یا بسته پیاده‌مدار Pedestrian Packet (pp) هستند (Caves, 2005, p. 332). توسعه با کاربری مختلط Mixed-use development، توسعه حفاظتی Conservation development و توسعه میان افزا Infill development از دیگر نظامات توسعه‌ای هستند که دو نظام قبلی را کامل می‌کنند (برداشت آزاد از انجمن شهرسازی آمریکا، ۱۳۸۷).

اصول شهرگرایی جدید عبارتند از: پیاده‌مداری Walkability، ارتباط Connectivity، اختلاط کاربری و گوناگونی Mixed-Use & Diversity، گوناگونی مسکن Mixed Housing، کیفیت معماری و طراحی شهری Quality Architecture & Urban Design، تراکم ساختار واحدهای همسایگی سنتی Traditional Neighborhood Structure، تراکم افزایشی Increased Density، حمل و نقل سبز Green Transportation، پایداری Sustainability و مجموع همه این موارد، با عنوان کیفیت زندگی Quality of Life (، NU, 2010).

با فراگیر شدن جنبش شهرگرایی جدید، برخی از مباحث آن مانند توجه به نوسازی و بهسازی بافت مرکزی شهرها، در ایران مورد توجه قرار گرفته است. لیکن توجه به نگرش شهرگرایی جدید به صورت یک کل کمتر مورد توجه واقع شده است.

در این پایان‌نامه تلاش بر این است تا فضای کلانشهر مشهد بر اساس شاخص‌های شهرگرایی جدید مطالعه شود.

کلانشهر مشهد بواسطه وجود مرقد مطهر امام هشتم شیعیان، از مهمترین شهرهای جهان اسلام و مورد احترام مسلمانان و بخصوص شیعیان است. این کلانشهر با جمعیت حدود ۲۴۱۰۸۰۰ نفر در سال ۱۳۸۵ و مساحت حدود ۳۰,۰۰۰ هکتار دومین کلانشهر بزرگ کشور ایران است.

توسعه کالبدی کلانشهر مشهد بر اساس توصیه‌های دو طرح جامع و تفصیلی^۱ و براساس نگرش مدرنیسم بوده است. این توسعه بواسطه رویکرد ماشین‌گرایانه با تسلط ماشین بر عرصه‌های زندگی شهری همراه بوده است. منطقه‌بندی و نحوه استقرار فضاهای سکونتی و فعالیت و نحوه دسترسی به شبکه حمل و نقل، مشکلاتی را به لحاظ کالبدی باعث شده است. استفاده بیشتر از خودرو شخصی و افزایش میزان مسافت بین محل کار و محل سکونت از جمله پیامدهای این طرح‌های بوده است که خود به مشکلات بیشتری منجر شده است.

براساس اظهارات مدیر کل حفاظت محیط زیست خراسان رضوی ۷۶ درصد از آلودگی هوای شهر مشهد بعلت آلاینده سیار می‌باشد (فارس، ۱۳۸۵). همچنین روزانه ۷۰۰ تن منواکسیدکربن توسط خودروها در هوای مشهد منتشر می‌شود (آفرینش، ۱۳۸۵) از طرف دیگر طبق اظهار نظر کارشناس محیط انسانی اداره کل حفاظت محیط‌زیست خراسان‌رضوی از ابتدای سال ۱۳۸۸، ۲۱۲ روز از سال هوا در حالت مجاز و سالم، ۳۰ روز آلاینده‌ها در حد هشدار و ۳۴ روز هوا پاک بوده است (خبرگزاری ایسنا). مصرف بیشتر سوخت را می‌توان به این مشکلات اضافه کرد.

این پایان‌نامه بر آنست تا با شناسایی اصول و مفاهیم نگرش شهرگرایی جدید، وضعیت کلانشهر مشهد را به لحاظ شاخص‌های آن مورد سنجش قرار دهد و از این طریق نگرش واقع-بینانه‌تری را نسبت به کیفیت زندگی شهروندان و مسائل و امکانات موجود شهر فراهم آورد.

۴ ۱ - سؤالات تحقیق:

این پایان‌نامه در پی پاسخ به سؤالات زیر می‌باشد:

- ۱ - شهرگرایی جدید چیست و اهداف، مولفه‌ها و شاخص‌های آن کدامند؟
- ۲ - عمده‌ترین مسائل و مشکلات شهر مشهد با توجه به نگرش شهرگرایی جدید چیست؟
- ۳ - وضع کنونی شهر مشهد با رویکرد نگرش شهرگرایی جدید چگونه است؟

۴ ۱ - سابقه تحقیق (منابع مرتبط یا مشابه با موضوع)

با توجه به مطرح شدن موضوع شهرگرایی جدید در دهه‌های اخیر، تحقیقات صورت گرفته در ایران در ارتباط با این موضوع محدود است. بدین معنی که تا کنون کتاب یا پایان‌نامه‌ای در ارتباط

^۱سومین طرح جامع کلانشهر مشهد در دست تهیه می‌باشد.

با بررسی و ارزیابی شهرهای کشور با رویکرد نگرش شهرگرایی جدید تالیف نشده است. لیکن ترجمه‌هایی از کتب خارجی، کتب و تحقیقات مرتبط با موضوع و یا تحقیقاتی که تنها یک یا چند شاخص از شهرگرایی جدید را مورد بررسی قرار داده‌اند موجود می‌باشد.

از کتب منتشره مرتبط با موضوع پایان‌نامه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱ - رندل و همکاران (۱۳۸۷)؛ منشور شهرگرایی جدید، علیرضا دانش و رضا بصیری مژده‌ی، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.

۲ - هیلد برند فری (۱۳۸۷)؛ طراحی شهر به سوی یک شکل پایدارتر شهر، حسین بحرینی، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.

۳ - کاتی ویلیامز و همکاران (۱۳۸۳)؛ دستیابی به شکل پایدار شهری، حسین بحرینی، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.

۴ - ترنر، تام (۱۳۷۶)؛ شهر همچون چشم انداز، فرشاد نوریان، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.

۵ - تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۵)؛ شهرهای انسان محور، حسن علی لقایی و فیروزه جدلی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

۶ - بحرینی، حسین (۱۳۷۸)؛ تجدد فراتجدد و پس از آن در شهرسازی، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

۷ - تیفورد، جان سی (۱۳۸۸)؛ مبانی حومه های شهری آمریکایی، کرامت اله زیاری و سامره آرازش، تهران، انتشارات آراد کتاب.

۸ - مشهودی، سهراب (۱۳۸۰)؛ مبانی طرح‌های سیال شهری، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.

۹ - انجمن شهرسازی امریکا (۱۳۸۷)؛ مکان‌ها و مکان‌سازی، گیتی اعتماد و همکاران، جامعه مهندسان مشاور ایران.

۱۰ - مقالات منتشره در نشریات مختلف علمی

سایر کتب و نوشته‌های مرتبط